

Geçtiğimiz iki ay içinde üniversite-lerin açılmasıyla başlayan olaylar hızlanıp tırmandıktan ve sıkıyönetim söylen-tileri yaygınlaştıktan sonra birdenbire duruldu. «Kulağı delik» bilinen birçok çevre güvenlik kurulu toplantısından sıkıyönetim kararı çıkacağını bekliyordu. Bu çeşit tahminlere yol açacak türden nedenler de yok değildi. Ama öyle görünüyor ki bu oyun tutmadı. Şimdi biraz daha farklı bir ortama girdiğimiz anlaşılıyor.

Üniversitede saldıran taraf her zaman olduğu gibi gene «sağ»dı. Sıkıyönetim ihtimalinin ortadan kalkması —ya da şimdilik ertelenmesi— üzerine «eylem»lerin de birdenbire kesilmesi, bu gibi olayların nasıl çıkarıldığını bir kere daha gösterdi.

Bu kısa dönem içinde gene üst üste insanlar öldürüldü. Bunlardan bazıları da sağcılardı. Böyle bir kör döğüşü bir kere başladıktan sonra iki taraftan da insan ölmesi doğaldır; ancak, Ükü Ocakları içinde olup biten bazı şeyler bu olaylara biraz değişik bir biçimde bakmamızı gerektiriyor. Sağ politikayı sol politikadan ayıran etkenlerden biri, sağın kendi iç çelişkilerini gizlemeye büyük bir önem vermesidir. Soldan en basit, en gereksiz görünen kavgaların bile teoriyle bir ilgisi vardır; dolayısıyla tartışma hemen dışa yansır. Oysa sağda, çıkan ayrılıklar da, bunlara karşı uygulanan tedbirler de, gizli entrikalarla yürütülür. Faşistler arasında şimdiye kadar çeşitli iç çekişmeler olduğunu biliyor, ama bu gizlilikten ötürü tam bir teşhis koyamıyorduk. Gene de, *Birikim*'in daha ikinci sayısında Ömer Laçiner'in *Genç Arkadaş* dergisi konusunda yazdığı denemede bu çekişmenin varlığına işaret etmiş, genel bir yorumunu da yapmıştık.

Geçtiğimiz kısa «kanlı» dönem içinde, bu gizli kavga *Ortadoğu* gazetesinde hikâye edilecek kadar şiddetlendi. Anlaşılıyor ki Ükü Ocakları içinde bir

grup, koalisyona katılma kararıyla artan huzursuzluğunu iyice açığa vurmaya başladı. Bu grup, böyle bir şey söylemek mümkünse, M.H.P.'nin «sol» kanadı sayılabilir. Çünkü Amerikancılığa, Franko'ya, Hitler ve Mussolini'ye karşı çıkıyorlar. Yani «millî» olma, «kökü içerde» olma ideolojisini fazla ciddiye almış bir grup. Bu bakımdan daha «sol» değil, belki daha da «sağ» sayılabilir.

Her Faşist partide, «Nasyonal Sosyalizm» bileşimini «sosyalizm» yanını oluşturan bu çeşit «sol» kanatlar vardır. Küçük burjuva radikalizminin Faşizm içinde temsil olunan kesimini bunlar meydana getirir. Faşist partinin iktidara yaklaştığı dönemlerde kural olarak böyle bölünmeler başgösterir ve «sol» kanat, Faşizm'in alışılmış temizlik yöntemleri uygulanarak tasfiye edilir. Türkiye'de Faşizm'in şimdilik bu anlamda iktidara yaklaştığını sanmıyoruz. Anlaşılan koalisyon içinde olmak da bu gibi süreçleri doğurabiliyor. Ya da, M.H.P. içinde yavaş yavaş yeni bir «lider» ihtiyacı doğuyor. Bunun şimdilik dışa yansiyacak yanı şu: aralarında birbirilerini vursalar da, sonunda patırtılı cenaze törenleri yapıp solu suçlayacaklar.

Gelelim sıkıyönetim konusuna. Bu ihtimalin ortadan kalkmasıyla aynı anda, politik ortamda bir çeşit yumuşama oldu. C.H.P. ile A.P.'nin çok farklı şeyler söylemekle birlikte sanki bir diyalog arar gibi oldukları bir kısa dönem... Bundan en fazla Alpaslan Türkeş'in terdirgin olduğu görüldü. Türkeş derhal Ecevit'in Komünist mihraklarla gizli ve izinsiz görüşmeler yaptığı konusunda kıyamet etti. Ama onun bu kükremesi de çok kimseyi titretip kendine döndürmü-şe benzemiyor.

Sıkıyönetim ihtimalinin ortadan kalkmasının böylece Türkeş'in sınırlarını bozması normaldir. Ama başka kimler istiyordu sıkıyönetimi, niçin istiyordu? Ve kim, niçin istemiyordu?

Feyzioğlu da, Komünizme karşı mücadelesinin şiddetinden, yönetimin gevşegini hiç sevmiyor. Ama Feyzioğlu'nun «istek»leri çok şey belirlemiyor artık. Bize kalırsa Demirel de istiyordu sıkıyönetimi. Demirel'in bunu ne için isteyeceği ve hangi sınırlar içinde isteyeceği önemli bir sorun.

İstemesinin nedenlerinden biri herhalde bazı sanayicilerin talepleri idi. Çünkü sanayiciler şu sırada grevlerden çok şikâyetçi. Örneğin Ankara Sanayi Odası sıkıyönetim isteğini oldukça açık bir dille belirtti. Daha liberal görünen İstanbul bile üzerinde böyle bir amaçla anlaşılmalı bir sıkıyönetime herhalde ses çıkarmazdı.

Ama sanayicilerin talepleri herhalde sıkıyönetimin ilânı için tek başına yeterli bir neden değildir. Onun için başka nedenleri de bulunmalıdır hükümetin sıkıyönetim isteğinin. Bunlardan biri, Demirel'in hükümeti bırakma ihtimalinin hâlâ açık olmasıdır belki de. Erken seçim için kurulacak bir tarafsız hükümet ancak sıkıyönetimle oturabilir. Ama hükümet parçalanırsa Meclis'den sıkıyönetim kararı çıkarmak da güçtür, çünkü o zaman M.S.P. büyük bir ihtimalle aleyhte oy verir. Zaten M.S.P. hükümetin en uyumsuz ögesi olmakta devam ediyor. A.P. onu parçalamak için, M.S.P. de parçalanmamak için, bu paradoksal ortaklığı sürdürüyorlar. Ama ortaklığın gerisinde bir ölüm-kalım savaşı var neredeyse.

Yeni birtakım baskı yasaları çıkarmak hükümetin yapmak istediği işler arasında. Sıkıyönetim ortamı bu yasaların çıkarılmasını da kolaylaştıracaktır, Sıkıyönetimin basına getireceği sansür gerisinde Kıbrıs konusunda bazı tavizler vermek de kolaylaşır. Bütün bunlar ve belki başka nedenler hükümetin çoğunluğunu sıkıyönetim istemeye itmiş olmalı. Ama bunu engelleyen de herhalde sadece muhalefetteki C.H.P.'nin buna karşı olması ile hükümetteki M.S.P.'nin gönülsüzlüğü değildi. Öyle görünüyor ki sıkıyönetimi yürütecek olanlar da bunu istemedi. Bugünkü hükümetin sıkıyönetim bir kere ilân edildikten sonra ne

gibi tedbirlere başvuracağı belliydi. Oysa bu, «devlet politikası» açısından denenmiş ve vazgeçilmiş bir yoldu. Ordu da, ortada ciddi bir neden yokken bu hükümetin karanlık hesaplarının başlıca sorumlusu olmak, öte yandan Kıbrıs konusunda verilecek tavizleri onaylar duruma düşmek istemeyecekti. Nitekim, sosyalizme yaklaşımının hiç de dostane olmadığını gizlemeye pek fazla gerek duymayan Cumhurbaşkanı Korutürk, güvenlik kurulu toplantısının ertesi günü, demokratik rejimde sağın ve solun birbirlerine hoşgörülü olması gerektiğini söyler, böylece solun Milliyetçi Cephe üslubuyla ezilmesine taraftar olmadığını belirtirken, herhalde devlet politikasını belirleyen *bütün güçlerin* dengesini yansıtıyordu.

Milliyetçi Cephe hükümetinin bütün burjuvaziyi temsil etmediği bir olgu. Ama gene de, burjuvazinin önemli bir kesimini temsil ediyor. Bu hükümetin kurulduğu günden beri durmadan «bühran» araması, cevaplandırılması gereken bir soru yaratıyor. Türkiye'de burjuvazi «sıkıyönetim» veya daha da baskıcı rejimler olmadan yaşamak istemiyor mu? Bir başka söyleyişle, ekonomik buhranın getirdiği çaresizlik bu kadar ağır mı?

Burjuvazinin «öz örgütü» Adalet Partisi'nin öteden beri, işçi sınıfının ve halk kitlelerinin muhalefetini yansıtacak kurumlara imkân veren özgürlüklere karşı olduğu bilinir. Onlar bu eğilimlerini «hürriyetleri boğma hürriyeti tanımıyoruz» sloganıyla dile getirirler. Demokrasi konusunda Adalet Partisinden de geri bir çizgide olanlar ve onların partileri de var. Dolayısıyla, Türkiye'deki azımsanmayacak toplumsal değişikliğin ağırlığını duyarak daha demokratik bir aşamaya razı olan burjuvazi kesimleri varolsa bile, anti-demokratik ve hattâ faşizan güçlerin Türkiye'deki potansiyelleri önemli bir sorun yaratmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'nin geleceğinde daha otoriter uygulamalara gidilmesi ihtimali de, açık Faşizm ihtimali de vardır.

Öyle sanıyoruz ki bu tehlikeyi pek çok kişi görüyor ve değerlendiriyor. Yalnız bazı gruplar Türkiye'de sürekli bir

Birikim 11/4

faşizm olduğunu ileri sürerek ciddi bir kavram karşılıklı yaratıyor ve burjuvazinin bütün yönetim biçimleri arasındaki ayrımları silerek aslında Faşizm tehlikesini küçülmüş oluyorlar.

Gelgelelim, herkesin gördüğünü söyleyebileceğimiz bu Faşizm tehlikesinin nasıl bir süreç içinde «kuvveden fiile çıkacağı» konusunda görüşler bize çok net görünmüyor. Kalıplaşmış bir deyim var: «Faşizm gelecek». Bu deyim, açıklayıcı olacak yerde sorunu metafizikleştiriyor. Tanımı belirsiz bir «Faşizm» bir yerlerden kalkıp gelecek... Ama böylesi, Faşizm'i bir çeşit umacı kılığına sokmak oluyor.

Somut analiz yokluğunda, «Faşizm gelecek» sürecinin *eski* modele göre gerçekleşmesi bir çeşit bilinçaltı koşullanma yaratır gibi. Çünkü gerek C.H.P., gerekse bazı Sosyalist kuruluşlar böyle bir gelişmeyi beklemiş gibi konuşuyorlar. Bu modeli şöyle özetleyebiliriz. Solda, geniş ve güçlü bir parti bulunmayıp Sosyalist hareket fraksiyonlara bölündüğü için, çoğu sol'luk yarışında olan bu fraksiyonlar arasına kışkırtıcı ajan sokmak kolaydır (bu teşhis doğru tabii; dağınıklık, provokasyonun nesnel temelidir). Belirli güçler ajanlarıyla özellikle üniversitede olayları kışkırtacak, karşılıklı adam vurulacak, genel sinir bozukluğu içinde eylem dozu yükselecek, kamuoyu paniğe düşürülecek, sonra gene «aşırı akımlar» edebiyatıyla sıkıyönetim ilân edilecek ve «Faşizm gelecek».

Böyle bir ihtimalin varlığı inkâr edilemez. Ama birkaç soruna eğilmemiz gerekiyor.

Bir kere Faşizm'in tanımını doğru koymalıyız. Burjuvazinin başvuracağı her otoriter rejim «Faşizm» değildir. Yukarıda özetlenen süreç zorunlu bir sonuç olarak Faşizm yaratmaz: bunu geçmiş de, geleceğe de dönük olarak söylüyoruz. Örneğin 12 Mart rejimi kesin anlamıyla Faşist bir rejim sayılamazdı. Bazı Faşistler çok önemli kilit mevkilerde yer almış, karar organlarında söz sahibi olmuştu ama, bu, sistemi Faşistleştirmeye yetmemişti. Oysa Faşizm iktidara gelir gelmez kendi kurumlarını da yaratır. Bir iki yıl

ortalıkta dolanıp sonra kendiliğinden seçime giden bir Faşizm pek sık görülen bir olay değildir. Kendimizi aldatmayalım, bir iki yıllık 12 Mart rejimiyle gerçek bir Faşist dönem deneyi yaşamadık. Gelirse çok daha kötü gelir Faşizm.

Burjuva devletin baskısını artırdığı dönemlerde Faşistler durumlarını sağlamlaştırır, birtakım önemli önemsiz roller oynarlar. Dolayısıyla bu dönemlerin uygulamalarını bir atlama tahtası gibi kullanıp iktidara oturmaları da mümkündür (örneğin, «daha sağ» bir darbe yoluyla). Gene de, iki tip rejim arasındaki ayrımı akılda tutmakta yarar var. Çünkü değişik tipte tepkiler gerektirirler.

12 Mart rejiminin başlangıcında bir maşa rolü oynayan Faşistler o dönem boyunca iktidara yaklaşmak anlamında fazla bir parsa elde edemediler. Turancılığın Türk devleti karşısındaki geleneksel bağımlı ilişkisini değiştiremediler. Bu geleneksel ilişkiye göre devlet bu akımı resmen suç sayar, ama yaşamasına izin ve imkân verir. Belli gerekli anlarda ileri atılmalarına ses çıkarmaz, hattâ yol açar, kullanır onları. Sonra hizmet tamamlanınca geri çeker, bazan tokatlar da. Bunun klasik bir örneği İkinci Dünya Savaşı içindeki ve sonundaki tavırlardır.

Ne var ki Faşist akım bugün bu geleneksel çerçeveyi aşmıştır. Kendi toplumsal temellerini bulmuş, buralara sıkıca yuvalanmıştır. Bugünkü iktidar onlara daha önemli yerlere tırmanma imkânını da vermiştir. Demokratik sol kuruluşlara paralel örgütlerini kurmuşlardır. Kısacası, bağımsız bir Faşist hareketin temelleri bugün hazırdır ve Faşizm önümüzdeki günlerde geliyecekse bunu İtalya, Almanya örneklerine uygun bir biçimde yapacaktır. Yani, devletin sırtından iktidara buluşmaya çalışarak değil, kendi gücünü, imkânlarını ve yöntemlerini ortaya koyup, devletin kendisine muhtaç olduğunu ispatlamaya çalışarak. Sanırsanız bu ihtimali sıkıyönetimli rejimlerden ayrı ve uzun vadede onlardan daha ciddi bir gelişme süreci olarak ele almamız yararlı olur.

Birikim 11/5

Süleyman Demirel ise *parlamentar rejimin* sağcı önderidir. Seçimden, parlamentodan vazgeçebileceğini sanmıyorduz. Çünkü bu zaten ancak burjuvazinin tercihi olabilir ve burjuvazi parlamentodan vazgeçecekse Süleyman Demirel'den de vazgeçecektir. Böyle bir tercihin açacağı sürecin önderi ne Süleyman Demirel, ne de Türkeş olabilir. Çok daha yeni, yıpranmamış, enerjik ve sürükleyici bir önder bulmak gerekir.

Bugün siyasetin iplerinin Süleyman Demirel'in elinde olduğunu varsayabilirsek, gerçek anlamda bir Faşizm beklemeliyiz. Onun çabaları mümkün olan son dereceye kadar «faşizan» olsa da, bugünkü rejimin sınırlarını pek aşamaz. «İkisi de aynı kapıya çıkmaz mı?» dememeli, C.H.P.'nin varolabildiği bir Türkiye ile yok edildiği bir Türkiye'nin kapıları da hayli farklı yerlere açılır. Bununla birlikte, Demirel işi *kendi* seçtiği yerde tutmayı başarsa bile, bunun da yeterince kötü bir yer olduğu ve ikincisi, bu tehlikeli oyun içinde iplerin kaçabileceği olguları da elbette unutulamaz.

Bütün bu sorunların düğümlendiği bir nokta var. Türkiye'de ekonomik buhranla ekonomik büyüme içiçe ilerlerken bir yandan da sosyalizmin, yani işçi sınıfı partisinde ifadesini bulacak olan sosyalizmin doğum sancılarını duyuyor. Bugünlerin karmaşasından yarının proletarya partisi doğacaktır. Türkiye'de şu birkaç yıl içinde «motor sanayii»nin kurulacağını, bunun işçi sınıfının yapısında niteliksel bir değişme yaratacağını da unutmamalıyız. Burjuvazi herhalde hiç unutmuyor bunu. Demirel ve benzerleri solun yarattığı korkunç tehlikelerden sürekli söz ederken herhalde dağınıklığını çok iyi bildikleri bugünkü «mevcudu» değil, yarının bu büyük olayını kastediyorlar.

Bu gelişmelere karşı burjuvazinin alabileceği tavırlar ve seçebileceği alternatifler bugün yaklaşık olarak belli. Biri, Demirel'in bugünkü cephe politikasını destekleyerek ileride tek başına iktidar olmasını, hiç değilse oyunu artırarak, koalisyon zorunda kalsa bile bu koalisyonda güçlü olmasını sağlamak. Burju-

vazi için bugünlük en iyi çözüm bu gibi görünüyor, çünkü asıl özlenen C.H.P. - A.P. koalisyonunun gerçekleşme şansı yok denecek kadar az. İkinci yol Faşizm. Bunun çeşitli içsel sakıncaları yanında, dış politika bakımından yaratacağı sorunlar var. Dolayısıyla, daha çok, C.H.P.'nin iktidara gelmesi ve sola kayması durumunda gerçekleşme şansı fazla. Üçüncü alternatif ise C.H.P. iktidarına razı olmak. Bu, burjuvazi için, kendi çözemediği sorunları tam da güvenemediği birinin eline teslim etmek demektir. Onun için böyle bir iktidar zayıf kalmalı, ancak zararsız —ya da çok hayati— birtakım reformları yaptığı zaman desteklenmeli, fazla ileri gittiği zaman şiddetli bir muhalefetle engellenmelidir.

Önümüzde bu gelişme ihtimalleri uzanırken, bugün varolan Sosyalist partilerin ve fraksiyonların aşağı yukarı şimdiki statülerini devam ettirecekleri anlaşılıyor. Varolan grupların kabaca işçi sınıfını ya da köylülüğü temel almalarına göre ikiye ayrıldıkları söylenebilir. Ama benzer görüşleri savunanlar da farklı kimliklerini korumakta kararlı görünüyorlar. Bu durumda güçler birleşmiyor ve bütün olarak Sosyalizm kendi potansiyel gelişmesinin de gerisinde kalıyor. Bu koşulların bugün değişmesini beklemek, öyle görünüyor ki, utopik bir özlem olarak kalacak. İster savunma açısından, ister genişleme açısından olsun, sol için kötü bir durum bu. Solun kendi arasında birlikte hareket etmemekte ısrarı, özellikle siyasi ittifakların kurulmasını güçleştiriyor. Böylece, potansiyel olarak varolan sol, edimli bir güç haline gelemiyor.

Bunların düzelmesini beklemek şimdilik erken belki. Bir yandan mutlaka belli birikimler oluyor, ama bunlar dağınık kalıyor. Bugün tepemizde asılı bulutlar bir hayli karanlık, ama en kara bulutların bile aydınlığı çok fazla örtmeyeceğini biliyoruz.

Birikim